

5: عدالت صحابه/ گردآورنده معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی.
 مشخصات نشر: مشهد: انتشارات قدس رضوی، ۱۳۹۱.

شابک: 978-600-6543-99-4

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: صحابه -- فضایل

شناسه افزوده: موسسه انتشاراتی قدس رضوی، معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی

شناسه افزوده: موسسه انتشاراتی قدس رضوی

رده بندی کنگره: ۲۸۸BP/۱۳۹۱۶/ع۴

رده بندی دیویی: ۹۴/۳۹۷

شماره کتابشناسی ملی: ۲۸۷۰۵۴۷

۱۷ → عدالت صحابه

نویسنده: صالح قنادی

آستان قدس رضوی

چاپ هشتم: پاییز ۱۳۹۱ (ویرایش جدید)

معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی

نشانی: حرم مطهر امام رضا (ع)، اداره پاسخ گویی به سؤالات دینی

تلفن: ۰۵۱۱-۳۲۰۲۰ دورنگار: ۰۵۱۱-۲۲۴۰۶۰۲ Rahnama@Aqrazavi.org

به کوشش محمدحسین پورامینی

ویراستار: محمد مهدی باقری

طراح لوگوی رهنما: مسعود نجابتی

﴿ رسیدن برای یافتن راه، خود، ارزش است...
و هر فرهنگی که به پرسشگری بها دهد
و زیباترین، دقیق‌ترین و ساده‌ترین پاسخ‌ها را پیشِ رو بگذارد،
گسترش و دوام خود را تضمین کرده است.
مهم، انتخاب بهترین راه است...
و **ره‌نما** گامی است در این مسیر.
همگام ما باشید و با طرح دیدگاه‌های رنگارنگتان، یاری‌مان کنید.

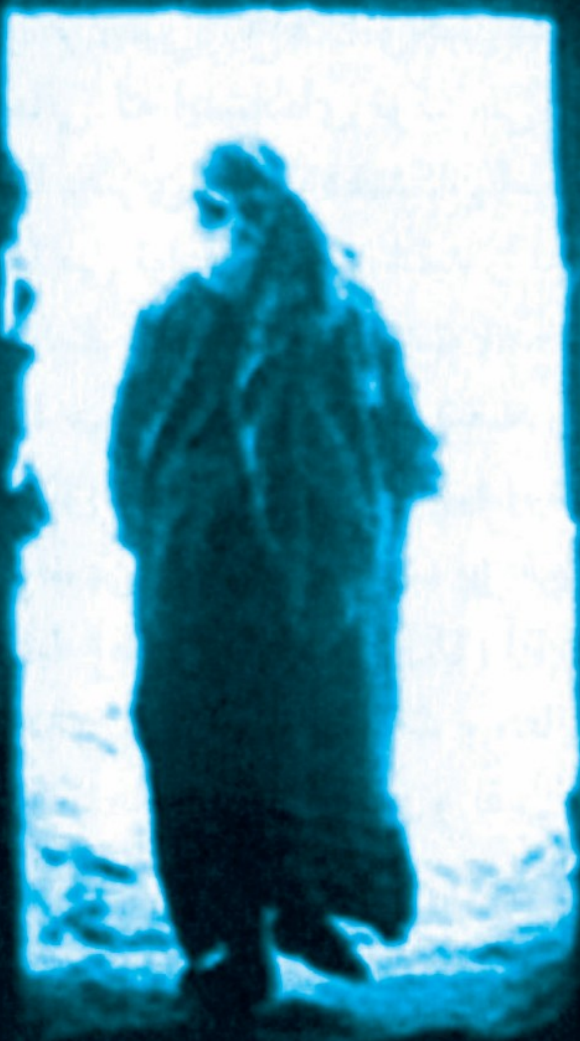
مَعْرِفَةُ

عدالت صحابه

به‌هنگام نگارش این متن، پرسش‌های زیر فراروی نویسنده بوده است:

۱. صحابه کیان‌اند؟ چرا برخی به عدالت آنان حکم می‌کنند؟
۲. عادل بودن صحابه چه مغایرتی با آموزه‌های قرآنی دربارهٔ آنان دارد؟
۳. آیا متن روایات بر عدالت جمیع صحابه صحّه می‌گذارند؟
۴. ناسازگاری عدالت همهٔ صحابه با رخ داده‌های تاریخی از کجا آشکار می‌شود؟

درآمد

عدالت صحابه یکی از موضوعاتی است که وهابیان عربستان، هنگام گفت‌وگو، به فراوانی مطرح می‌کنند. بدیهی است احترام صحابه پسندیده است؛ اما از تأکید آنان این‌طور به دست می‌آید که می‌خواهند همه صحابه را در یک ردیف به‌شمار آورند و در پی اثبات عدالت همگی صحابه، چهره‌های نامقبول را پذیرفتنی جلوه دهند و حق اعتراض را از حق جویان سلب کنند. احترام به همه صحابه غیرمعقول است و از آنجا که برخی از آنان پیامبر ﷺ را رنجانده و حتی توطئه علیه آن حضرت کرده‌اند، احترام به همه آنان غیرمشروع است. برای تحلیل و بررسی این موضوع، توجه شما را به مطالب زیر جلب می‌کنیم:

۱. معنای صحابه

شهیدزین الدین عاملی می‌فرماید: «صحابی کسی است که پیامبر ﷺ را ملاقات کرده، به او ایمان آورده و مسلمان از دنیا رفته است.»^۱ این رأی عالم مکتب اهل بیت علیهم السلام است. اما درمقابل، احمد بن حنبل می‌گوید: «افضل مردم، بعد از اهل بدر، کسانی هستند که در قرنی واقع شده‌اند که پیامبر ﷺ در آن قرن بوده است و هر کس با پیامبر ﷺ مصاحب بوده و یک سال، یا یک ماه، یا یک روز، یا یک ساعت و حتی یک لحظه ایشان را دیده، از اصحاب پیامبر ﷺ است.»^۲ بخاری می‌گوید: «هر مسلمانی با پیامبر ﷺ مصاحبت داشته یا او را ملاقات کرده، از اصحاب پیامبر ﷺ است.»^۳ به دنبال این معنای بسیار گسترده برای

۱. الدرايه، ص ۱۲۰.

۲. فراء حنبلى، العدة فى اصول الفقه، ج ۳، ص ۹۸۸.

۳. فتح البارى، ج ۷، ص ۳.

صحابه، به نقل از ابن حجر عسقلانی، به حدیثی از پیامبر ﷺ نیز استناد می‌کنند: اصحابی کالنجوم باهم اقتدیتم اهدیتم. (= اصحاب من مانند ستارگان‌اند. از هر کدام پیروی کردید، هدایت یافته‌اید).^۱ بسیاری از علمای اهل سنت، مانند احمد بن حنبل، ابن حزم، ابن عساکر و...، این حدیث را ضعیف دانسته‌اند.^۲ علاوه بر این، با آیات قرآن کریم و حتی روایات معتبر اهل سنت نیز سازگاری ندارد.

۲. ناسازگاری با قرآن

در آیات بسیاری از قرآن مجید، دربارهٔ تخلف و مخالفت برخی یاران پیامبر ﷺ گفته شده است. در بسیاری از آیات دیگر نیز دربارهٔ اعراض و اعتراض برخی اطرافیان پیامبر ﷺ

۱. ابن حجر عسقلانی، لسان المیزان، ج ۲، ص ۱۳۷.

۲. نک: سلسلة الاحادیث الضعيفة، ج ۱، ص ۷۸.

در جنگ‌ها و در سختی‌ها سخن آمده است. همگی این آیات حکایت از آن دارد که خدا و پیامبر ﷺ از همه اطرافیان و اصحاب پیامبر ﷺ راضی نبودند و حتی برخی، به عذاب در آخرت تهدید شده‌اند. اینک به چند نمونه اشاره می‌کنیم:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا زَحْفًا فَلَا تُولُوهُمْ الْأَدْبَارَ﴾ (= ای کسانی که ایمان آورده‌اید، هنگامی که با انبوه کافران به نبرد روبه‌رو شدید، به آنان پشت نکرده و فرار نکنید).^۱ در ادامه این آیه شریفه، خداوند به گروهی از صحابه اشاره می‌کند که از جنگ فرار می‌کردند و حضرت را تنها گذاشتند. جایگاه این افراد جهنم است.

﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَلَّوْا مِنْكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ إِنَّمَا اسْتَزَلَّهُمُ الشَّيْطَانُ بِبَعْضِ مَا كَسَبُوا وَلَقَدْ عَفَا اللَّهُ عَنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ﴾ (= روزی که دو گروه [در احد] باهم رویاروی شدند، کسانی از شما [به دشمن]

پشت کردند. درحقیقت، جز این نبود که به سبب پاره‌ای از آنچه آنان [از گناه] حاصل کرده بودند، شیطان آنان را بلغزانید. قطعاً خدا از ایشان درگذشت؛ زیرا خدا آمرزندهٔ بردبار است.^۱ حتی در برخی آیات، خداوند مؤمنانِ اطرافِ پیامبر ﷺ را به سبب دنیاطلبی نکوهش می‌کند: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمْ أَنْفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَثَأَقْلُتُمْ إِلَى الْأَرْضِ أَرْضَ رَضِيتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ فَمَا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ﴾ (= ای کسانی که ایمان آورده‌اید، شما را چه شده است که چون گفته می‌شود در راه خدا بسیج شوید، کُندی می‌کنید؟ آیا به جای آخرت، به زندگی دنیا دل خوش کرده‌اید؟ متاع زندگی دنیا در برابر آخرت جز اندکی نیست).^۲

۱. آل عمران، ۱۵۵.

۲. توبه، ۳۸.

۳. مغایرت با روایات

پیامبر خدا ﷺ می‌فرمایند: «من زودتر از شما بر حوض کوثر وارد می‌شوم و بر سر مسئله‌ای با عده‌ای به منازعه می‌پردازم و پیروز می‌شوم. سپس، به خداوند متعال می‌گویم: پروردگارا، همراهان من همراه من باشند. ندا می‌آید: ای پیامبر، تو نمی‌دانی که بعد از تو چه کرده‌اند؟!»^۱

قال رسول الله ﷺ لاصحابه: انکم ستحرصون علی الاماره و ستصیر ندامة و حسرة يوم القيامة. (= پیامبر مکرم اسلام ﷺ خطاب به اصحاب فرمودند: «شما بر امارت و خلافت حریص هستید و این، باعث ندامت و حسرت شما در قیامت است.»)^۲

۱. احمد بن حنبل، مسند، ج ۲، ص ۳۵.

۲. احمد بن حنبل، مسند، ج ۳، ص ۱۹۹.

۴. ناهم خوانی با حقایق تاریخی

با مراجعه به تاریخ صحابه نیز درمی یابیم که عدالت همه صحابه، خلاف واقعیت های تاریخی است. ابن عباس می گوید: «هنگامی که پیامبر ﷺ درخواست قلم و دوات کردند تا وصیت خود را بنویسند، برخی از صحابه به او جسارت کردند و نسبت هذیان دادند.»^۱

جابر می گوید: «با پیامبر ﷺ نماز می خواندیم که قافله ای با کالاهایش از شام وارد مدینه شد. همه نماز گزاران، پیامبر ﷺ را رها کردند و به سراغ قافله رفتند؛ مگر دوازده نفر. در این موقع، آیه ای در مذمت آن افراد وارد شد: (وَ إِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انفَضُّوا إِلَيْهَا وَ تَرَكُوا قُلُوبًا مَّاعِنَدَ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهِ وَ مِنَ التِّجَارَةِ وَ مِنَ اللَّهْوِ وَ مِنَ الرَّازِقِينَ. ۲) (= و چون دادوستد یا سرگرمی ببینند، به سوی آن روی می آورند و تو را درحالی که ایستاده ای، ترک می کنند. بگو آنچه نزد خداست، از

۱ بخاری، صحیح، حدیث ۲۸۸۸.

۲. جمعه، ۱۱.

سرگرمی و دادوستد بهتر است و خدا بهترین روزی‌دهندگان است.»^۱

آیا می‌توان ولید بن عقبه را که به نصّ قرآن، فاسق نامیده شده است و در عصر عثمان شراب نوشید و در حالت مستی امام جماعت شد، عادل بنامیم؟^۲ آیا می‌توان مغیره بن شعبه را که چند نفر بر زنای او شهادت دادند، در حالی که از بیعت‌کنندگان زیر درخت حدیبیه بود، عادل بنامیم؟^۳ مگر خالد بن ولید، مالک بن نویره را به این علت نکشت که زکات مالش را به او نداد و مگر همان شب، با همسر او زنا نکرد؟^۴ آیا او عادل است؟ از مجموع این آیات و روایات و حقایق تاریخی، به خوبی معلوم می‌شود که اعتقاد به عدالت و وثاقت جمع صحابه، به طور قطع و یقین، نادرست است.

۱. بخاری، صحیح، حدیث ۱۹۵۳؛ مسلم، صحیح، ج ۶، ص ۱۵۰.

۲. الاصابه، ج ۳، ص ۲۲۸؛ اسد الغابه، ج ۴، ص ۱۹۹.

۳. اسد الغابه، ج ۳، ص ۴۵۲.

۴. تاریخ طبری، ج ۲، ص ۵۰۲؛ الاصابه، ج ۱، ص ۳۳۷؛ اسد الغابه، ج ۴، ص ۲۹۵.

۵. پرسش تعیین کننده

شاید پرسیده شود چه اصراری است که درباره این گونه موضوعات اختلافی، این اندازه بحث شود؟ این شخصیت‌ها مربوط به گذشته‌اند و اختلاف در این باره، برای امروز فایده ندارد. در این باره باید گفت که حل این موضوع، برای دوران ما بسیار مهم است؛ زیرا اگر به دلایل قرآنی، روایی، تاریخی و حتی عقلی ثابت شود همه صحابه در یک رتبه نبودند، فضیلت و برتری برخی بر برخی دیگر ثابت خواهد شد و به آسانی می‌توان اولویت پیروی از بافضیلت‌ترین را اثبات کرد. از سوی دیگر، اگر ثابت شود برخی صحابه عادل نبوده‌اند، موقعیت سیاسی و اجتماعی آنان زیر سؤال می‌رود و احادیث نقل شده از آنان، فاقد اعتبار خواهد شد. در نتیجه پیروی از مکتب اهل بیت علیهم‌السلام به عنوان مطمئن‌ترین راه برای تشخیص حق، اثبات خواهد شد.

۶. نکته پایانی

باید دانست کسانی که با طرح عدالت صحابه بر آن اصرار می‌ورزند و اعتراض در برابر خطاهای آنان را نکوهش می‌کنند، متأسفانه، به آسانی عصمت پیامبر ﷺ و اهل بیت  را به چالش می‌کشند، به آسانی در برابر فرمان‌ها و فرمایش‌های صریح معصومان  ایستادگی می‌کنند و در برابر فرمان‌های پیامبر ﷺ زبان به اعتراض می‌گشایند و مخالفت می‌ورزند.

نسخه دیجیتال رهنما

مرکز پخش: مشهد مقدس، نیش ورودی باب الجواد علیه السلام

فروشگاه عرضه محصولات رضوی

تلفن: ۰۵۱۱-۲۲۸۵۲۰۴

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.